

ΗΧΟΤΟΠΙΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Επιλεγμένη και Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- Augoyard, Jean-François & Henry Torgue, *Sonic Experience: A Guide to Everyday Sounds*, translated by Andra McCartney and David Paquette, Montreal: McGill-Queen's University Press, 2006.

Το πρωτοποριακό έργο της γαλλικής ομάδας CRESSON (Grenoble) για τον ήχο στο αστικό περιβάλλον, με την ιδιαίτερη μεθοδολογία (και τυπολογία) μελέτης των «ηχητικών παραγώγων» (sound effects) στον αστικό χώρο.

- Biddle Ian, “Madrid’s great sonic transformation: sound, noise and the auditory commons of the city in the nineteenth century”, *Journal of Spanish Cultural Studies* (2019), (online journal) <https://doi.org/10.1080/14636204.2019.1651611>, 1-14.

Αξιοποιώντας την μεθοδολογία των ηχητικών εφέ των Augoyard & Torgue, ο Biddle διερευνά τις αλλαγές στο ηχοτοπίο της Μαδρίτης στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και επισημαίνει το πέρασμα από υψηλής σε χαμηλής πιστότητας ηχοτοπία με την επέλαση των μηχανικών ήχων (τράμ κ.α.). Ο συγγραφέας, εμπνεόμενος από τους Hardt & Negri, εισάγει την έννοια του «κοινόχρηστου ακουστικού χώρου» (acoustic commons) και διερευνά την διαλεκτική της ανάδυσής του κατά το πέρασμα στην μοντέρνα αστική ανάπτυξη.

Πρόγραμμα: «ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΤΟΠΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» (ΜΕ.ΤΟ. ΠΟ.)
 Ε.Ε.: Ηχοτοπία της Μεσογειακής και Βαλκανικής πόλης (18ος- αρχές 20ού αι.)

- **Blesser Barry – Salter Linda-Ruth, *Spaces Speak, Are You Listening? Experiencing Aural Architecture*, Λονδίνο/ Μασαχουσέτη: MIT Press, 2009.**

Οι B. Blesser και L. R. Salter επικεντρώνονται στο ζήτημα της ακουστικής αρχιτεκτονικής [aural architecture] και αποσκοπούν στην αναγνώριση της σημασίας που κατέχει ο ήχος στην εμπειρία και στην ταυτοποίηση ενός χώρου. Πρόκειται για μια διεπιστημονική προσέγγιση του χώρου ως φυσικό πεδίο παραγωγής ήχων (σπήλαιο, αντίλαλοι σε άδειο κλειστό χώρο) και ως κοινωνικό πεδίο παραγόμενων ήχων (εκκλησία, μουσικές αίθουσες, βιομηχανικοί χώροι).

- **Boutin Aimee, *Paris. City of Noise*, Urbana Champaign, University of Illinois-Urbana Champaign Press, 2017.**

Ερειδόμενη κυρίως στην μελέτη λογοτεχνικών κειμένων η Αιμέ Μπουτέν διερευνά τον ρόλο του ήχου στον αναδυόμενο νεωτερικό τρόπο πρόσληψης της πόλης από τους περιηγητές της πόλης, τους μπωντλερικούς flâneurs, παράλληλα με την ανάδυση ενός ειδικού ενδιαφέροντος προς τους ήχους-σύμβολα της προ-νεωτερικής πόλης καθώς αυτοί τείνουν να εξαφανισθούν λόγω του αρχιτεκτονικού και ηχητικού εκσυγχρονισμού.

- **Corbin Alain, *Les cloches de la terre: paysage sonore et culture sensible dans les campagnes au XIXe siècle*, [Παρίσι]: Albin Michel, 1994.**

[Corbin Alain, *Village Bells: sound and meaning in the nineteenth-century French countryside*, μτφρ. Martin Thom, Νέα Υόρκη: Columbia University Press, 1998.]

Ο Α. Corbin μελετά ιστορικά τη λειτουργικότητα του ήχου της καμπάνας στα γαλλικά χωριά του 19^{ου} αιώνα. Αποδεικνύει πώς ο ηχητικός συμβολισμός της καμπάνας διαμορφώνει την κοινότητα (ρυθμικότητα) και τον χωρικό εντοπισμό

*Πρόγραμμα: «ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΤΟΠΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» (ΜΕ.ΤΟ. ΠΟ.)
Ε.Ε.: Ηχοτοπία της Μεσογειακής και Βαλκανικής πόλης (18ος- αρχές 20ού αι.)*

της (εδαφική επικράτεια). Με το έργο του προτάσσει τη μελέτη του ακουστικού τοπίου [paysage sonore] ως μια κρίσιμη συνιστώσα για την ιστορική κατανόηση των χωρικών αναπαραστάσεων και του κοινωνικού φαντασιακού.

- **Denney Peter, “Looking back, groping forward: Rethinking sensory history (Review Essay)”, *Rethinking History*, vol. 15, n. 4, Δεκ. 2011, σ. 601-16.**

Ο P. Denney κάνοντας μια ανασκόπηση κάποιων κεντρικών μελετών της αισθητηριακής ιστορίας, θέτει τον προβληματισμό του σχετικά με τους περιορισμούς που προκύπτουν από την τάση να μελετώνται τα αισθητηριακά καθεστώτα μέσω κειμένων της Διανόησης, ενώ προτάσσει την ανάγκη μιας κοινωνικής και πολιτισμικής προσέγγισης της ιστορίας των αισθήσεων. Ταυτόχρονα εκθέτει τα επιχειρήματά του υπέρ μιας πολυ-αισθητηριακής προσέγγισης στον τομέα αυτό.

- **Erlmann Veit (επιμ.), *Hearing Cultures. Essays on Sound, Listening, and Modernity*, Οξφόρδη/ Ν. Υόρκη: Berg, 2004, [= *Wenner-Gren International Symposium Series*].**

Πρόκειται για μια επιλογή ανακοινώσεων που παρουσιάστηκαν στο Wenner-Gren Symposium του 2002 και εξετάζουν τη σχέση μεταξύ ήχου και Νεωτερικότητας. Τα κείμενα αγγίζουν τα εξής ζητήματα: Η επίδραση της μουσικής στον πρώιμο νεότερο ιατρικό λόγο, ακουστική μηχανική (Edison, κινηματογράφος, ακουστική απομόνωση), ακουστική οικολογία, ακουστική ανθρωπολογία.

Πρόγραμμα: «ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΤΟΠΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» (ΜΕ.ΤΟ. ΠΟ.)
 Ε.Ε.: Ηχοτοπία της Μεσογειακής και Βαλκανικής πόλης (18ος- αρχές 20ού αι.)

- **Feld Steven, “Waterfalls of Songs. An Acoustemology of Place Resounding in Bosavi, Papua New Guinea”, στο: *Senses of Place*, επιμ. Η.Μ. Basso – S. Feld, Νέο Μεξικό: School of American Research Press, σ. 91-135.**

Ο St. Feld διενεργώντας ανθρωπολογική έρευνα πεδίου σε κοινότητες Kaluli στη Bosavi της Παπούας Νέας Γουινέας επικεντρώνεται στη λειτουργία του ήχου σε αυτές τις κοινότητες. Συμπεραίνει πως ο ήχος του περιβάλλοντος νερού κατέχει τέτοια σημασία ώστε ο χώρος να προσλαμβάνεται, να βιώνεται, και να οριοθετείται ως μία ενσώματη αίσθηση.

- **Feld Steven. “Acoustemology”, στο: *Keynotes in Sounds*, επιμ. D. Novak & M. Sakakeene, Durham NC, Duke U.P., 2015, σ. 13-21.**

Συνοπτική έκθεση της προσέγγισης της «Ακουστημολογίας» του Στήβεν Φέλντ, ως σχεσιακής οντολογίας που μελετά «ό,τι μπορεί να γίνει γνωστό μέσω του ηχου και της ακοής και τον ιδιαίτερο τρόπο που μπορεί αυτό να γίνει γνωστό».

- **Garrloch David, “Sounds of the City: the Soundscape of Early Modern European towns”, *Urban History*, 2003, Vol. 30, p. 5-25.**

Υποδειγματική μελέτη για την ανασύσταση του ηχοτοπίου των προ-βιομηχανικών πόλεων της Ευρώπης και ιδιαίτερα του Λονδίνου.

- **Goldsmith Mike, *Discord. The story of noise*, Οξφόρδη: Oxford University Press, 2012.**

Ο Μ. Goldsmith αφηγείται την ιστορία των ήχων που προσλήφθηκαν ως θόρυβοι. Τα τεκμήριά του επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του θορύβου ως απειλή προς την ανθρώπινη υγεία. Η αυξανόμενη παραγωγή θορύβου και η ταυτόχρονη μείωση ανοχής των ανθρώπων σε αυτόν σχετίζεται με την δημιουργία μεγαλουπόλεων και την αύξηση του πληθυσμού σε αυτές.

- **Hamilakis Yannis, *Archaeology and the Senses. Human Experience, Memory and Affect*, Cambridge, 2013. [Γιάννης Χαμηλάκης, *Η αρχαιολογία και οι αισθήσεις. Βίωμα, μνήμη και συν-κίνηση*, Αθήνα, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2015.]**

Σημαντική μελέτη με θεωρητική συζήτηση των σύγχρονων προσεγγίσεων των αισθήσεων στην μελέτη του παρελθόντος, κριτική του οπτικοκεντρικού μοντέλου και έμφαση στην αναγνώριση της πολυαισθητηριακής διάστασης της εμπειρίας και τις πολιτισμικές και πολιτικές της συνέπειες.

- **Helmreich Stefan, “Listening against Soundscapes”, *Anthropology News*, vol. 51, n. 9, 2010, σ. 10.**

Ο S. Helmreich σχολιάζει την προβληματική που αναπτύσσεται από την εργαλειακή πρόσεγγιση του «ηχοτοπίου» στη μελέτη του ήχου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στην αντικειμενικοποίηση της έννοιας του «ηχοτοπίου» που έχει ως αποτέλεσμα να υποσκελίζει την υπόσταση, τη δυναμικότητα και την επενέργεια του χωροχρόνου στους παραγόμενους ήχους.

- **Hendy David, *Noise. A Human History of Sound and Listening*, Λονδίνο: Profile Books, 2014.**

Ο D. Hendy επιχειρεί την εξιστόρηση του θορύβου από τους Προϊστορικούς χρόνους έως και τον 20^ο αιώνα. Ο θόρυβος νοείται ως ήχος αναγκαίος του οποίου η λειτουργικότητα στην καθημερινή ζωή μπορεί να είναι κρίσιμη (π.χ. σε πεδίο πολέμου) έως και αναγκαία, μιας και δηλώνει την ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα.

Πρόγραμμα: «ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΤΟΠΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» (ΜΕ.ΤΟ. ΠΟ.)
 Ε.Ε.: Ηχοτοπία της Μεσογειακής και Βαλκανικής πόλης (18ος- αρχές 20ού αι.)

- **Howes David, *Sensual Relations. Engaging the Senses in Culture and Social Theory*, Μίσιγκαν: The University of Michigan Press, 2003.**

Ο D. Howes διαχωρίζει τη μελέτη του σε τρία μέρη. Στο πρώτο γίνεται μια αναλυτική αναφορά και κριτική στις θεωρίες και στις υπάρχουσες μεθοδολογικές προσεγγίσεις της αισθητηριακής ανθρωπολογίας. Στο δεύτερο μέρος επιχειρεί μια επαναπροσέγγιση των εθνογραφικών μελετών για τη Μελανησία για να αναδείξει το ρόλο της αισθητηριακής εμπειρίας και της πολιτισμικής της έκφρασης. Στο τρίτο μέρος στρέφεται στην ανεύρεση αισθητηριακών αναλύσεων στα έργα των Φρόιντ και Μαρξ.

- **Ingold Tim, “Against Soundscape”, στο: *Autumn leaves: sound and the environment in artistic practice*, επιμ. A. Carlyle, Paris, 2007, σ. 10-13.**

Κριτική της έννοιας του «ηχοτοπίου» σε ό,τι αφορά την περιγραφική της ακρίβεια. Ο Ίνγκολντ υποστηρίζει ότι όταν ακούμε το περιβάλλον μας δεν ακούμε ένα «ηχοτοπίο», γιατί «ο ήχος δεν είναι το αντικείμενο αλλά το μέσο της αντίληψής μας. Είναι εκείνο μέσα στο οποίο ακούμε, όπως το φως εδεν είναι εκείνο που βλέπουμε αλλά εκείνο μέσα στο οποίο βλέπουμε».

- **Καλλιμοπούλου Ελένη & Παναγιώτης Πούλος, «Ανταλλάξιμα κτήρια. Σιωπηλές κληρονομίες. Η προσωρινή εγκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων στα Ισλαμικά Τεμένη της Θεσσαλονίκης», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τ. 19, σ. 241-270.**

Στο άρθρο προσεγγίζεται το ζήτημα της εγκατάστασης των Μικρασιατών προσφύγων στην πόλη της Θεσσαλονίκης μέσα από την μελέτη της ιστορίας του ήχου και με τη χρήση της έννοιας του ηχοτοπίου. Το άρθρο εστιάζει στους

*Πρόγραμμα: «ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΤΟΠΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» (ΜΕ.ΤΟ. ΠΟ.)
Ε.Ε.: Ηχοτοπία της Μεσογειακής και Βαλκανικής πόλης (18ος- αρχές 20ού αι.)*

χώρους λατρείας των Μουσουλμάνων της πόλης και στην ηχητική παρουσία της μουσουλμανικής κοινότητας στον δημόσιο χώρο της πόλης (μουεζίνηδες, εξάνια κτλ.) η οποία φθίνει μετά τους Βαλκανικούς πολέμους και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Με την έλευση των προσφύγων το ηχοτοπίο της εγκατάστασης με τις ιδιαίτερες έμφυλες και πολιτισμικές του παραμέτρους έρχεται να αντικαταστήσει το προγενέστερο ηχοτοπίο της οθωμανικής πόλης. Ειδικότερα, η εγκατάσταση Χριστιανών προσφύγων, κατά πλειοψηφία γυναικών και παιδιών, στα μουσουλμανικά τεμένη της πόλης δημιουργεί ένα ιδιαίτερο ηχοτοπίο που αντιστρέφει τις θρησκευτικές εθνοτικές και έμφυλες χρήσεις των χώρων, παράγοντας την ίδια στιγμή, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών, ιδιαίτερες χρήσεις της σιωπής και του ψιθύρου που διαμεσολαβούν και αρθρώνουν τις προϋπάρχουσες και υπό σιαμόρφωση ταξικές ιεραρχίες.

- **Krause Bernie, *Voices of the Wild. Animal Songs, Human Din, and the Call to Save Natural Soundscapes*, Λονδίνο: Yale University Press, 2015.**

Ο Β. Krause επικεντρώνεται στην ανάδειξη του επιστημονικού πεδίου της ακουστικής οικολογίας περιγράφοντας τη μέχρι τώρα πορεία του και προβάλλοντας τις μελλοντικές δυνατότητές του χρησιμοποιώντας κυρίως ανεκδοτολογικές ιστορίες από την προσωπική του ερευνητική πορεία. Η ποιοτική κατηγοριοποίηση των ήχων που υιοθετεί σε ήχους γεωφυσικής προέλευσης, σε βιολογικούς ήχους και ανθρωπογενείς ήχους προτείνεται ως εργαλείο κατανόησης της πολυπλοκότητας των βιωμένων ηχοτοπίων.

- **Ong Walter J., *Προφορικότητα και Εγγραμματοσύνη. Η εκτεχνολόγηση του Λόγου*, μτφρ. Κώστας Χατζηκυριάκου, Ηράκλειο: Π.Ε.Κ., 2005.**

Ο W. Ong αναλύει πώς η ανθρωπότητα πέρασε σταδιακά από τον πολιτισμό της προφορικότητας σε αυτόν της εγγραμματοσύνης. Οι πολιτισμοί της προφορικότητας χαρακτηρίζονταν από τον δυναμισμό και τη βιωματική

*Πρόγραμμα: «ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΤΟΠΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» (ΜΕ.ΤΟ. ΠΟ.)
Ε.Ε.: Ηχοτοπία της Μεσογειακής και Βαλκανικής πόλης (18ος- αρχές 20ού αι.)*

διάσταση της προφορικο-ακουστικής επικοινωνίας. Με την εκτεχνολόγηση της γραφής η σημασία του ήχου υποσκελίζεται, ενώ πολιτισμικά αναδεικνύεται ως κυρίαρχο το οπτικό αισθητηριακό καθεστώς ως απόδειξη κοινωνικής προόδου.

- **Payer Peter, *Der Klang der Großstad. Eine Geschichte des Hörens. Wien 1850–1914, Vienna, Böhlau, 2018***

Βασιζόμενος σε ποικίλες πηγές, από τον Τύπο μέχρι την τεχνική βιβλιογραφία, τα ιατρικά εγχειρίδια ή και τα δημόσια σήματα, ο P. Payer επιχειρεί να ανασυστήσει την εξέλιξη του ηχοτοπίου της ύστερης αυτοκρατορικής Βιέννης με έμφαση στον μετασχηματισμό της ακουστικής εμπειρίας των κατοίκων της και του τρόπου που αυτοί τοποθετούνται δημόσια γι το ζήτημα αυτό. Μεγάλο τμήμα του βιβλίου εστιάζει στην μελέτη της ανάπτυξης του κινήματος για την μείωση του θορύβου στην πόλη και ιδιαίτερα στην δραστηριότητα του φιλόσοφου και δημοσιογράφου Theodor Lessing η οποία εκτείνεται ευρύτερα στην Κεντρική Ευρώπη.

- **Picker John M., *Victorian Soundscapes, Νέα Υόρκη: Oxford University Press, 2003.***

Ο J. Picker επιχειρεί να ανασυστήσει το ηχοτοπίο της βικτωριανής Αγγλίας. Χρησιμοποιώντας ως πρωτογενείς πηγές λογοτεχνικά και επιστημονικά έργα μελετά τη σημασία και τις ανασηματοδοτήσεις του ήχου στη νεωτερική κοινωνία για τις μεσαίες και τις ανώτερες τάξεις. Επικεντρώνεται στην αλλαγή στάσης απέναντι στους ήχους που θα αποτελέσουν θόρυβο στη δημόσια σφαίρα και στην ανάδειξη της ησυχίας ως ηχητικό καθεστώς στον ιδιωτικό χώρο.

*Πρόγραμμα: «ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΤΟΠΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» (ΜΕ.ΤΟ. ΠΟ.)
Ε.Ε.: Ηχοτοπία της Μεσογειακής και Βαλκανικής πόλης (18ος- αρχές 20ού αι.)*

- Πανόπουλος Παναγιώτης, “Η πατρίδα ως ήχος και ο ήχος ως πατρίδα: πολιτισμικά και προσωπικά ηχοτοπία στα διηγήματα του Χρ. Χρηστοβασίλη”, *δοκιμές*, τχ. 13-14, Άνοιξη 2005, σ. 277-307.

Ο Π. Πανόπουλος μελετά τη λειτουργία του ήχου μέσα από το ηθογραφικό λογοτεχνικό έργο του Χρ. Χρηστοβασίλη (τ. 19^{ου} αι.) και διατυπώνει σημαντικές παρατηρήσεις για τη σχέση μεταξύ λογοτεχνικών αισθητηριακών αναπαραστών και πολιτισμικών προσλήψεων των αισθήσεων.

- **Schafer R. Murray, *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World*, Ρότσεστερ: Destiny Books, 21994.**

Με το έργο αυτό εισάγεται η έννοια του ηχοτοπίου για να περιγραφούν τα μεταλλασσόμενα περιβάλλοντα ήχων (φυσικών, τεχνολογικών, μουσικών) που χαρακτηρίζουν κάθε τόπο, κάθε εποχή. Ο M. Schafer χαρακτηρίζει από τη μεριά, τα ηχοτοπία της νεωτερικότητας, αυτά των μεγαλουπόλεων, ως ηχοτοπία χαμηλής πιστότητας, καθώς η πολλαπλότητα των ήχων συγχέει, και από την άλλη, τα προ-νεωτερικά ή αλλιώς προ-αστικά ηχοτοπία [rural soundscapes] ως ηχοτοπία υψηλής πιστότητας, όπου οι ήχοι είναι ευκρινείς εξαιτίας της απουσίας ή του χαμηλού βαθμού ηχορύπανσης.

- **Sewald Ronda L., “Forced Listening: The Contested Use of Loudspeakers for Commercial and Political Messages in the Public Soundscape”, *American Quarterly*, vol. 63, n. 3, Σεπ. 2011, σ. 761-80.**

Το άρθρο μελετά την επίδραση στο δημόσιο ηχοτοπίο από τη χρήση φορητών μεγάλων σε φορητά αυτοκίνητα για τη μετάδοση διαφημιστικών, πολιτικών και θρησκευτικών μηνυμάτων στην Αμερική από το 1920 έως το 1950. Η R. Sewald επικεντρώνεται στις διαμάχες που προέκυψαν από αυτήν την πρακτική,

καθώς έθιγε ζητήματα ακουστικής όχλησης, προπαγανδιστικών πρακτικών και στον αντίποδα, ελευθερίας του λόγου.

- **Smith Bruce R., *The Acoustic World of Early Modern England*. London, 1999.**

Το βιβλίο συνιστά μια προσπάθεια ανασυγκρότησης των ηχοτοπίων του πρώιμου Νεωτερικού Λονδίνου (16^{ος}-17^{ος}), μέσω της καταλογογράφησης και «σύνταξης» (στο μοντέλο του Barry Truax) των ήχων που περιγράφονται σε διάφορες πηγές, όπως οι περιηγητές-επισκέπτες της Αγγλικής πρωτεύουσας ή τα λογοτεχνικά έργα (κυρίως τα θεατρικά, τα οποία γράφονταν για να ακουστούν σε χώρους εξωτερικούς ή εσωτερικούς με ιδιαίτερα ακουστικά χαρακτηριστικά), και ανασυνθέτοντας τα ηχητικά περιβάλλοντα εσωτερικών και εξωτερικών χώρων στην πόλη και την ύπαιθρο επί τη βάση χαρτών και γραπτών μαρτυριών αλλά και με την βοήθεια μεθόδων της σύγχρονης ακουστικής. Βασικό εύρημα του Smith ότι η «σύνταξη» του ηχοτοπίου δεν είναι μόνο ζήτημα γεωγραφίας (από τα πιο πολύσημα αγροτικά στα εντελώς προσημειωμένα περιβάλλοντα της αυλής, με ενδιάμεση θέση για τον αστικό χώρο και τα ποικίλα συστήματα ηχητικής σημασιοδότησής του) αλλά και κοινωνικής τάξης, με την σχέση μεταξύ προφορικού λόγου και μη-λεκτικών ή επιφωνηματικών ήχων, να παίζει κομβικό ρόλο.

- **Smith Mark M., *Listening to Nineteenth-Century America*, Chapel Hill: University of North Carolina Press. 2001.**

Ο Μ. Smith διερευνά την ακουστική διάσταση της αντίθεσης Βορρά/Νότου στην Αμερική πριν, στη διάρκεια και μετά τον Αμερικανικό εμφύλιο, αναδεικνύοντας τις τεράστιες αντιθέσεις, κυρίως γύρω από την πρόσληψη της ησυχίας του Νότου και του θορύβου του Βορρά από τις εκατέρωθεν ελίτ. Συνομιλώντας με τον Alain Corbin, ο Σμίθ αναδεικνύει τις συμβολικές χρήσεις των κουδουνιών στην Αμερική του Εμφυλίου και τις ποικίλες νοηματοδοτήσεις και στάσεις απέναντί τους.

- **Smith Mark M., “Looking Back: The explosion of sensory history”, *the psychologist*, vol. 23, n. 10, Οκτ. 2010, σ. 860-3.**

Ο Μ. Smith επιχειρηματολογεί υπέρ μιας αισθητηριακής ιστορικής προσέγγισης του παρελθόντος που θα συμπεριλαμβάνει την όσφρηση, τη γεύση, τον ήχο, ώστε να υπάρξει πρόσβαση σε όλες τις μορφές της πολιτισμικής αντίληψης. Επισημαίνεται πως για την ιστορική μελέτη των αισθήσεων θα πρέπει να ληφθούν υπόψη μελέτες ψυχολογίας που αντιμετώπισαν τις αισθήσεις ως κοινωνικά προϊόντα.

- **Sterne Jonathan, “Sonic Imaginations”, στο: *The Sound Studies Reader*, Λονδίνο/ Νέα Υόρκη: Routledge, 2012, σ. 1-17.**

Ο J. Sterne στο κείμενο αυτό σημειώνει πως η πληθώρα των νέων ηχητικών σημάτων δεν αποτελεί ποιοτικό χαρακτηριστικό της Ύστερης Νεωτερικότητας αλλά κάθε ιστορικής εποχής. Η ακουστική κουλτούρα, όπως την ονομάζει, αποτελεί προϊόν αλληλεπίδρασης μεταξύ του τόπου παραγωγής των ήχων, των πρακτικών που συνδέονται με αυτούς και των προσλήψεών τους από τους ακροατές. Ως εκ τούτου, εκθέτει τους προβληματισμούς του σχετικά με τη αυτονομία, τη μεθοδολογία, και τη διεπιστημονικότητα που απαιτούν οι σπουδές ήχου.

- **Sterne Jonathan, *The Audible Past. Cultural Origins of Sound Reproduction*, Durham: Duke University Press, 2003.**

Ο J. Sterne αναλύει ιστορικά την ανάδυση των τεχνολογιών της ηχητικής αναπαραγωγής (φωνόγραφος, φωτόφωνο, γραμμόφωνο, τηλέγραφος, τηλέφωνο, ραδιόφωνο) από το 1870 έως και τη δεκαετία του 1920. Η έμφαση δεν δίνεται τόσο στις τεχνολογικές εφευρέσεις όσο στους εκτεταμένους μετασχηματισμούς που ακολούθησαν στις ηχητικές πρακτικές και στον τρόπο με τον οποίο μετασχηματίστηκε η ακουστική κουλτούρα.

- **Symes Carol, “Out in the Open, in Arras: Sightlines, Soundscapes, and the Shaping of a Medieval Public Sphere”, στο: *Cities, Texts and Social Networks, 400-1500. Experiences and Perceptions of Medieval Urban Space*, Farnham: Ashgate, 2010, σ. 279-302.**

Η C. Symes μελετά την περίπτωση της επιφανούς μεσαιωνικής πόλης Αράς (Γαλλία) κατά τον 12^ο-13^ο αιώνα. Επικεντρωνόμενη στην ανάδειξη, τον ορισμό και τη σύσταση της μεσαιωνικής δημόσιας σφαίρας εξάγει το ακουστικό περιβάλλον ως δομικό στοιχείο αυτής. Συγκεκριμένα αναφέρεται στο ρόλο των τελάληδων, τη ρυθμιστική λειτουργία και την πολυπλοκότητα των ηχητικών σημάτων που εξέπεμπαν οι καμπάνες.

- **Thompson Emily, *The Soundscape of Modernity. Architectural Acoustics and the Culture of Listening in America 1900-1933*, Massachussets, MIT Press, 2012**

Η Έμιλυ Τόμπσον μελετά την ανάπτυξη της «ακουστικής» στις ΗΠΑ ως απόρροια επιστημονικών, τεχνολογικών και πολιτισμικών αλλαγών στις αρχές του 20ού αιώνα. Η Τόμπσον δείχνει παράλληλα πώς η νεωτερική εμπειρία του «ακούειν» διαμορφώνεται σε διαλεκτική σχέση με το πρόβλημα του θορύβου των πόλεων και την ανάπτυξη του κινήματος για την μείωση του αστικού θορύβου (noise abatement).

- **Truax Barry, *Acoustic Communication*, Κονέκτικατ: Ablex, 1984.**

Ο Β. Truax αναλύει τα μέρη που συνθέτουν και αλληλεπιδρούν στην ακουστική επικοινωνία. Στο πρώτο μέρος της μελέτης του αναλύει το ρόλο του ακροατή και το ζήτημα της ηχητικής πρόσληψης, και παρουσιάζει ως σύστημα της ακουστικής επικοινωνίας το τρίπτυχο «λόγος – μουσική – ηχοτοπίο». Το

δεύτερο μέρος της μελέτης του αφιερώνει στον αντίκτυπο και τις αλλαγές που επέφερε στην ακουστική επικοινωνία η εισαγωγή τεχνολογιών ήχου.